GAUDEO

J. C. B.

13

John Carter Brown.

BOUND BY HAYDAY FOR STEVENS 1849

Jamieson, William Urquhart, No. 6.

It was received into
Acts 15th Lecy & Book Lecy
Page 90 - Section 33
entered at the end of the Catalogue
Cat. 1646. No. 912.

Vertoogh, hoe nootwendich, nut ende profijtelick het sy voor de vereenighde Nederlanden te behouden de Vryheyt van te handelen op *West-Indien*, Inden vrede metten Coninck van Spaignen.

JOHN CARTER BROWN

WIlmen blijtelick wilt inlien den oorspronck/ aenvanck/ voortganck ende ghedurichept van dese inlandtsche Oorloghe: Den aert ende gheneghenthept der vpanden daer wy mede te doen hebben/ als mede den standt deser vereenichde Landen/ en van waer sy hare middelen/ macht/ ende voornaemste rijckdomen trecken/ daer sy haer met Gods hulpe gedurende dese oorloghe/ soo mannelick ende standvastelick mede hebben bevrijt/ ende bevrijden moeten voor het ghewelt haerder vpanden: Soo salmen oock moeten bekennen datter nopt gheen Volck noch Landt ter werelt en is ghewest/ dat meerder oorsake heeft ghehadt om de waerschouwinghe Salomonis die hy doet in het 26. capit. sijner spreucken/ ter herten te nemen/ als dese vereenichde Landen/ alwaer hy seght: Den vyant wort bekent by zyner Redene, hoe wel dat hy in t'herte valsch is: Wanneer hy zijn stemme vriendelick maeckt, soo en ghelooft hem niet, want seuen grouwelen zijn in zijn herte: Het welck Sirach oock bevestight in zijn 12. Capittel/ vers. 10. seghghende: Betrout uwen vyant nemmermeer, want gelijck als het Yser altijt weder verroest, so en laet hy ooc zijne treken niet. Item int 15. vers. De vyant gheeft wel goede woorden, ende beclaecht u seer, en stelt hem vriendelick: Can daer toe oock weenen, maer in t'herte denckt hy hoe hy u inden cuyl brenghe: ende crijght hy ruym, soo en can hy uwes bloets niet sadt worden. Om nu te bewijsen dat dese waerschouwinghe dese Landen voornemelick aengaet/ sal daer toe niet verhalen den oorsprouck noch gedurichept deser oorloge/ noch int lange den aert onser vpanden/ die sulck is dat ick niet en mepne dat eenighe Historien verhalen van eenighe/ die by haer in tyrannie/ onversadelicke gierichept/ eergierichept/ wraeckgierichept/ trouloosheyt ende bedroch souden mogen vergheleken worden. Maer sal alleenlick wat seghghen van haer ontrouwe ende bedroch (door welcken middel het schijnt datse ons nu meenē t'onder te brenghen) als mede aenwijsen den middel die wy hebben om ons daer teghens te wapenen ende hare stricken te ontgaen/ om alsoo de voorsz waerschouwinge wel int werck te moghen leghghen.

Wat dan haer ontrouwe eñ bedroth aengaet is onnoodich daer exempelen van te verhalen/ dewyle dat eenen yeghelicken/ die maer een weet wat sich in dese Inlandtsche Oorloghe heeft toeghedraghen (ick late staen wat in hondert Jaren herwaerts elders in Europa ende America is gepasseert) genoegh bekent is/ dat de Spaensche regeringhe is ghegroudt op dit Macchiavelische fondement/ namelick/ Dat den Prince geen werck en behoort te maken van-

d'onse verswackt wort / maer dat hy daerenbouen haer de voorsz Indische vaerden oock soeckt quijt te maken / om ons alsoo den asem gheheelick te be nemen/en gheluck als met eenen slach den hals af te smijten/ende dat ick daer beneuens vreese dat pemant sich mochte laten beweghen om van dien hande te wijcken/oft immers van den west Indischen handel/ door dien dat hy mo ghelick niet wel en soude verstaen wat aen den seluen gheleghen is / so sal ick cortelick bewijsen wat nuttichept/sterckte/ macht ende rijckdom dese Landen daer wt sullen moghen trecken / ende dat het den eenighen middel is om te vercrijghen het ghene ick bouen gesept hebbe noodich te wesen om desen staet te mainteneren.

Het is wel soo dat met eenige Discoursen van gheleerde lieden/ is beweset t'recht dat dese Landen aenden Indischen handel hebben/ den intrest die wp ende ghemeel Europa souden lijden/so wie dien verlieten / ock eenichsins wat sterckte ende voordeel dat dese Landen daer wt trecken/ende dat voorne melick wt de Oost Indien ẽn Guinea, maer t'ghene dat daer vanden Westin dischen handel verhaelt wordt is meer het profijt dat wp daer gehadt hebben ende met den artyckel vanden treues selfs quiteren/ als tghene wp daer nu hebben/oft inden Treues/Vrede oft Oorloghe souden moghen vercrijghen/ want al dé handel die wp inde West Indien tot noch toe hebbẽ gehadt/is vãde Margarita tot Cuba gheweest / alwaer den Conincx van Spaengien ouer al schier ghebiet heeft/ende also bpden artyckel daer vanden Treues ghehandelt is/ wort geconsenteert dat wp niet en sullen moghen varen ter plaetsen daer de Spaengiaerden zijn/ so verlaten wp den voorighen handel / ten ware met consent vande Spaengiaerden d'welck sy hun wel sullen wachten te consente ren: Ende het is wel apparent dat het ghene wp in Oost Indien hebben ong oock sal inden Treues benomé worden/ten sy dat wp den West-Indischen han del daer by behouden/en dat door de navolghende oft dierghelicke middelen.

Eerstelick/ soo is het wel te vreesen dat den Conincx van Spaengien der peper ende andere waren die van daer comen/ sal op so leeghen merckt stellen ende soo veel schepen derrewaerts senden/dat wp daer gheen profijt en sullen doen/oft met de Portegisen geen merckt connen houden/ t welck hy lichtelick sal te weghe brenghen / door dien dat hy de schepen selfs doet bouwen ende wtrust / ende weet wat hy voor vracht vande goederen heeft / die hy dan can leeger stellen/zijne Tollen ende incomé op de specerien ende andere waren ver lichten/eñ oft hy door dien middel vijf oft ses hondert duysent croonen iaer lijcx voor eenen tijt van iaeren van zijn incomen mist / tselue en can hem niet veel schaden / eñ moet in d'oorloghe onghelick meerder lasten draghen vande oorloch-schepen die hy onderhout tot beveijdinghe van zijn schepen / en de d'uyt reedinge cost hem nu oock veel meer al e in tijt van vrede costen soude, ende also hy een Conincx is die meer siet op zijn reputatie / behoudenisse van zijnen staet vermeerderinghe van zijne macht / ende eyndelick op het toeco mende/ als op het teghenwoordighe /eñ wel weet dat so hy ons eens wt die vaert can crijghen / dat hem zijn achterstel haest sal betaelt zijn/ so sal hy daer niet op sien/om tot zijn vermeten te comen.

Wan-

Wanneer hy nu ons de proffyten soo can doen minderen/soo weet hy ock wel dat onsen lust van derwaerts te varen sal afnemen/ende dat wy Cooplieden zynde/den meesten deel meer sien op het teghenwoordighe profyt als op t'ghene in toecomende tyden daer wt soude moghen volghen. Derhalven sal hy hem Jaer op Jaer in Indien sien te verstercken/ ende een groote Macht te vergaderen: die hebbende zynen slach waer nemen/ende de Coningen die met ons int verbont zyn/oft met ons ghehandelt hebben/overvallen/ock eenige met ghelt soecken om te coopen om ons te bevrieghen/ waer toe de Oost Indianen ontrouw ghenoech zyn/ende naer haer segghen soo en hebben sy gheen been inde tonge/connen die veranderen als sy willen/ Als hy ock maer Bantam en Sumatra conde vermeesteren/ so souden wy het met dien handel slecht hebben. Bouen dien sal hy ock soecken onder eenighen derckmantel/eene van onse Vloten t'eenigher tyt met voordeel te bespringen/eñ ons alsoo op groote schade brenghende/den handel vruchteloos maken.

Als dit nu gheschiede/soo en soude daerom den Vrede in dese Landen niet ghebroken zyn/maer wilden de Cooplieden dien handel behouden/so sullen sy wederom heel sterck ende met groote oncosten derwaerts moeten wt-reeden/ waer toe het Bootsvolck als het de vaert op Spaengien eñ ander Landen vry heeft/qualick sal te becomen zyn/dan met veel grooter hueren als sy voor desen gewonnen hebben: Eyndelick/ den heelen last van d'oorloghe soude dan op hun aencomen/waer doorse swaerlick tot dese wtreedinge oft continuatie vanden handel sullen willen verstaen: Eenighe vande Bewint-hebbers sullen ock swarichept maken van langer in administratie te wesen/vreesende d'ongunste vande ghemeente soo het qualick ginck/ eenighe/ die haer Schepen eñ goederen dan in Spaignen hebben sullen / ock af-raeden/ vreesende dat den Spaengiaert haer de ballen daer soude doen betalen.

Dien middel ontbrekende/soo sal het daer nae aencommen op der Landen hulpe/die sullen moeten serours doen wil men desen handel behouden. Maer t'is te vreesen dat de Landen/met de ordinaris garnisoenen/de voorige t'achterheden/ende de vreese diese souden moghen hebben van hier vande vpanden bespronghen te worden/ soo veel sullen te doen hebben/ dat veel Provintien souden onwilligh wesen om daer toe te verstaen.

Daer by en sullen niet ghebreken eenighe vpanden vande Landen/ die alle de swaricheden die hier op vallen/ op het hoogste sullen weten voor te stellen: Als dat de repse seer veel volcx vernielt: Datter meer schipsvolcx sterft alsser tot de Zeevaert aen ghequeeckt wordt. Dat de Regeerders des Lants in allen ghevalle meer sorghe behooren te draghen voor harer onderdanen leven/ als voor de vermeerderinghe vande Rijckdomen der Landen/ ende noch min van particuliere persoonen: Dat door de langhe absentie van eenighe gehoude Mannen die derwaerts varen/veel vrouwē die thups blijven / dickwils in groote swarichept vallen/ende veel ontuchts wort bedreven. Dat vele die derwaerts varen / door quade exempelen diese aen de Mahometisten ende Heydenen sien/menichmael hare boose manieren ende ghewoonten aennemē/ haer met d'ongeloovige Vrouwen vermengende/de conscientie comen te verliesen/

wen: maer dat wy so wel sullen op ons hoede wesen in tijdt van vrede als in tyden van oorloghe.

Dan ghenomen dat dit de meyninghe sy / so moetmen sien oftmen in tijdt van vrede sulcx oock sal connen te weghe brenghen / ende oft de daet met de woorden sal ouereen comen / t'welck wy sullen verstaen als wy neerstelick letten op den staudt van dese Landen / en van waer sy de meeste macht / rijckdommen ende middelen tot onderhoudt van desen staet trecken.

Soo is het dan seker dat naest Godt / den Coophandel / Zeevaert / als de verscheyden hantwerken die in dese Landen gemaeckt ende elders vervoert worden / zijn de zenuwen van dit lichaem / en sonder de welcke dese Landen niet en connen bestaen / noch den meesten deel haerer inwoonders voeden en na aduenant dat den voorsz Coophandel ende Zeevaert toe oft afnemen / dat oock na aduenant hare macht en de sterckte wast oft vermindert.

Nu meyn ic in twee voorgaende Discoursen genoeghsaem bewesen te hebben / dat door den vrede onse Neringe / Zeevaert / Cooplupden / Ambachtslupden Scheeps ende Crijgsvolck ons ten deele sal ontrocken ende den vyant toegheiaecht worden / waer door dese Landen seer sullen gheswackt / ende den vyant ghesterckt zijn.

Ende om een clein voorbeelt te gheuen van het ghene door den vrede in desen deele sal ghewrocht worden / so moetmen maer sien wat cranche neringe den Treues in dese Landen veroorsaect / d'welck ten deele spruyt uyt dien dat vele lieden op den vrede wachten / latende te doen t'gene sy anders doen soude / d'een om dat hy van meeninge is dan te vertrecken / ende zijn residentie elders te nemen / andere om dat se hopen dat se van andere plaetsen haren coophandel ende neeringhe profitelicker en beter sullen drijuen als wt dese Landen / waer by ghenoech te speuren is wat het wesen sal den vrede ghetroffen zijnde.

Waer wt dan ghenoech blijckt dat het niet ghenoech en is dat men segghe oft voorneme dat men den vyandt niet en wil betrouwen / maer dat ter meer als woordé oft willen moet by wesen / namelick dat men middel en macht van volck moet hebben om altijt op zijn hoede te moghen wesen / en dat men hem niet en behoeue te betrouwen / ende dat gebreckende soo sullen wy hem noodsakelick moeten betrouwen / ende ghelijck als op zijn ghenade leuen / want een yder verstaet wel dat so den noot ons nu eenichsins soude mogen dwingen om tot de vrede-handelinghe te comen / so sal hy ons noch veel meer dwinghen om den vrede niet te breken / wat ghewelt oft onrecht onse vyanden ons hier na souden moghen aendoen / wanneer wy ons volck ende middelen ten deele quijt zijn / welcke occasie hy dan wel soude weten waer te nemen om ons een voordeel voor ende dander na af te nemen / tot dat hy ons geheel soude onder zijn clauwen crijgen / waer voor onse ghenadighe God ons wil beschermen / oft anders sullen de ellendichste menschen zijn die ter werelt leuen.

Ick hebbe in myn voorgaende Discoursen oock bewesen dat dese Landen wel souden verseckert zijn somen de verheerde Landen weder in hare voorige Priuilegien en vrijheden conde brenghen / ende dat de gereformeerde Christelycke Religie daer mochte openbaerlijc geoeffent worden / maer also het schijnt

wt

wt de ouergegeuen artykelen dat dit poynt niet en sal connen vereregen worden/soo wil daer op niet staen/ maer tselue God beuelen/die tsynder tyt zyn H.Euangelium wel sal weten te verzeyden/ende zyn kercke tot hare volsypt te doen wassen / in spyt van den Satan ende alle boose raetgheuers die tselue soecken te verhinderen.

Soo is het dan noodich dat wy sien oft daer noch eenich ander middel-uerich is om ons seluen (met Gods hulpe) in den vrede te moghen manuteneren /sonder op de genade van onse vyanden / oft selfs oock op de hulpe vande nabuerige Potentaten / gheheelick te moeten staen/ twelck eyghentlick het gene is dat ick voorghenomen hebbe in dit Discours te verhandelen.

Wt het gene ic boué alreede verhaelt hebbe cannē genoech sien dat het voornaemste daer naest de Religie ende der Landen Priuilegie op behoort gheset te worden is dat men de Neiringhe/Zeevaert/Coopliedē ende Ambachtslieden / met alle behoorlicke middelen hier sie te behouden / ende dat / so eenighe quamen te vertrecken / andere in hare plaetse mochten crijgen.

Nu om hier toe te moghen comen soo moet eenen middel ghevonden worden / om den Coopman wt dese vereenichde Landen met meerder voordeel als wt andere landen te doen handelen/ dat den ambachtsman grooter dachhueren mach verdienen als elders/ eñ dat zyn hant-werck wel mach vertiert worden/dat den Zeeman eenighe vaert hebbe daer hy oock met meer profyts mach vaeren als uyt t'svyants Landen / ende dat de repse bonen dien met al te periculeus oft te lanck en sy/ende soo wy dit connen vinden/sullen het volck ende de neiringhe hier sonder twijfel wel behouden.

Maer desen middel en is in Europa niet te vinden/also alles daer so voorsichtwort/dat daer geē meerder voordeel voor ons(maer eer min als voor andere) is te vinden/dewijle ick bewesen hebbe dat de verheerde Landen tot den coophandel beter bequaemichept ende meerder versekerthept hebben als dese Landen / ende datse insgheliex hare manufacturen beter coop connen gheuen als wy/ daer noch by voeghende dat die van Hooghduytsland/ Vranckrick/ ende Sweden arbeyden om verschepden hantwerkers van dese Landen daer te crijghen/dat apparentelijck die vande verheerde landen ook veel meer Schepen sullen wt reeden als sy voor de troubelen ghedaen hebben/ soo op de Visery als Coopvaert/om onse Zeevaert te swacken / ende datse in toecomende tyden moghen sterck ter Zee wesen/ende ons de macht benemen / derhaluen moet den voorsz middel buyten Europa ghesocht worden.

Soo moeten wy dan den selue nieuwers als in Indien soecken / daer ick in myn voorgaende Discoursen niet van vermaent en hebbe/alsoo ick niet en conde gheloouen dat onsen vyant so onbeschaemt soude ghewest hebben/ dat hy soude hebben dozuen versoecken / dat wy dien handel souden moeten verlaten. Maer siende dat het nu daer ten deele op aencompt/ ende dat den vyant noch schijnt daer by te willlen blijuen / na d'avisen die tot noch toe wt Spaengien syn gecomen/ ende dat hem noch niet genoech en is dat de Heeren Staten hem vreetsamelick willen laten besitten de landen die hy gheusurpeert ende met ghewelt ghedwonghen heeft/waer door zyne macht verstrekt ende

d'onse

de onderhoudinghe sijner Beloften/Tractaten/ ofte eenighe Verbintenissen/ die hy soude moghen aengaen/ als hy maer voordeel mach doen/ wel synen slach siet/oft het spel schoon heeft/ ende dat hy dan sonder eenigh woeghen der Conscientie/ofte eenich ander eerlyck insien/ mach zyn trouwe schenden/ ende sonder schaemte aller volckeren rechten ende den Eedt breken.

Maer t'hooghste vã alle boosheyt/ ende dat ons de hairen behoorde te berghe te doen staen van vreese/is/ dat de vermeynde Geestelickheyt/ ende voornemelick de Jesuwyten/openlick derven leeren eñ voorgheven/dat de Pinceu aen haren Eedt ende Beloften die sy den genen doen die sy ketters noemẽ/ niet en zyn ghehouden. Noemende boven dien Een heylich Bedroch, als sy die door sulcken middel connen bedrieghen: Houdent oock als eenen Artyckel van haer gheloove/Dat den Antichrist van Roomen, die sy Paus noemen/een peder mach van zynen Eedt ontslaen: Jae selfs wanneer hy het hun beveelt/ datse moeten op de verdoemenisse van hare sielen / hem ghehoorsamen ende haren Eedt eñ Verbondt breken. Waer by dan genoech ghesien wordt dat by haer niet en ghelt noch Woordt/noch Beloften/noch Verbondt/ noch Verdrach/noch Vrede-handelinghen/ noch Eedt/ noch pets datmen tot versekeringhe oft vastichevt onder den menschen soude connen bedencken. In voegen dat/ oftmẽ den Vrede schoon met haer treft/ende in alles over-comt/ het even soo veel sal zyn/ als oft daer nopt van ghesproken en ware.

Teghens welcke verblouckte ende grouwelicke Antichristische ende Machiavellische stricken/geenen anderen raet en is als datmen de voorschreuen leeringe Salomonis eñ Sirahs waer neme/ op dat ons niet en treffe tghene Sirach wyders op het 12. vers vã het voorschreuẽ Capittel (sprckende vãden vyandt) seght: Treckt hem niet tot u, dat hy u niet wegh en stoote, ende trede in u stede. Sedt hem niet by u, dat hy niet nae uwen stoel en pooghe, ende dat ghy dan ten laetsten op mijn woorden dencken moet, ende dat het u dan rouwe. Ende voorders: Ghelijck als wanneer eenen Slanghen-besweerder gebeten wordt, dat en iammert niemant: alsoo weynich als dat soo een met wilden ghedieren ommegaet, en van hen verscheurt wordt, alsoo gaet het dyen ooc die den Godlooscn aenhanckt, ende hem in haren sonden vermenght.

Welck ongheluck ons onghetwyfelt sal op den hals commen/soo wy door desen Vrede-handel bedroghen/ende den Vyandt tot eenen roof worden/ende dat wy de Vryheyt/daer tot noch toe soo mannelick voor is ghestreden/ ende soo veel bloets voor ghestort/comen te verliesen. Want wie isser doch die sigh onser in sulcken ghevalle soude ontfermen/ eñ ter contrarien ons niet bespotten/ ouer onse slechtichevt/nalatichevt/slappichevt ende clepnhertichevt. Ja selfs ooch haten als menschen die alle hulpe onweerdich zyn/ om dat wy de goede ende trouwe waerschouwinghe van onse goede nabueren niet hebben willen ter herten nemen/ haer hulpe veracht/ ons aende voorighe exemplen niet willen spieghelen: ende ghelyck als vergheten tghene wy aen andere altyt hebben tot antwoordt ghegeuen alsmen ons vanden vrede sprack/twelck niet alleen byde Heeren / maer by den ghemeynen man daghelicx is inden mondt gheweest/ namelick dat den dach wanneer wy met onse vyanden souden in onderhandelinge comen/ apparentelick den dach van ons verderf ende

onder-

onderganck ſoude weſen/ ende datter voor deſen Staedt niet ſchadelicker en was als vanden Vrede te handelen/ voornamelick met den Spaignaert ende hare Hoocheden: oft als het gheſchieden ſoude/ dat het moeſte weſen met de Staten vande verheerde Landen/ die nv maer gelijck een O in Cpfer en zijn/ ende over de welcke hare Hoocheden hebben dadelick vercreghen/ tghene den Hertogh van Alba maer in Coper en hadde in t'Antwerps Caſteel opghe-recht.

Maer bouen alle andere ſoo gaet de voorſchreven Waerſchouwinge voor-nemelick aen alle vrome Chriſtenen die God met een repn/ſupver/ en onghe-valſcht herte ende ghewiſſen ſoecken te dinen. die de handt niet aenden ploegh en hebben ghelaghen om te rugghe te ſien/maer om in de weghen des Heeren getrouwelick te wandelen/ dewyle dat die niet anders en ſouden te verwach-ten hebben/als vier/galghe/ ſweert/ ende ballingſchap/en in vreemde landen te moeten dwalen/ om datſe de goede occaſie van hare eñ hares Vaderlandts vrijheyt haer ſouden hebben laten upt der handt nemen/ ende niet lieuer met eeren daer inne/ende voor en hebben willen ſterven/ als des ſelfs onderganck te moeten overleuen. Dewelcke derhalue voornemelick oock moeten toeſien/ datſe door des vpants liſtichept oft eeniger Jeſuwpten eñ Libertinen ſchijn-redenen haer niet en laten inlepden tot haeren verderue/ want des vpandts meeſte wit is/ dat hy Gods kercke in deſe Landen mochte verſtoorzen ende upt-ropen.

Ende alſo wel de papiſten vande veruolghinge om de Religie ſouden beurſt zijn/inſghelicx veel Libertynen die haer als Chameleons in verſchepden co-leuren veranderen naden grout daer ſy op zijn/ nochtans en ſoude hare ellen-de daer om niet te minder weſen/ want ſouden ghelicke wel de ſoete vrychept/ (ſonder de welcke allen eerlicke herten het leuen bitterder is als de doot) moe-ten miſſen: ende die vande ghereformeerde Religie gevlucht zijnde / ſo ſouden ſy die ghene zijn daer de vpanden haren moet aen ſouden coelen.

De Prouintien die nu Frontieren zijn / eñ welckers ſtandt met den vrede niet en wordt verandert / maer moeten Frontieren blijuen / hebben hier op oock wel te letten/ want als den Spaengiaert den vrede vrake/ ende deſe lan-den op haer onverſienſte ſochte te ouerballen/ ſo ſouden ſy den eerſten aenſtoot lyden eñ den ſlach op den hals crijghen / aleer datſe ſouden connen gheholpen worden/ want als deſe Landen gheenen Legher te velde en hadden tot harer beſcherminghe / waer wel te vreeſen datſe niet langhe en ſouden connen tegen houden / maer den vpant tot eenen roof worden / ende hoe ſy gheſeten hebben als ſy onder den vpant ſaten/ende deſe vereenichde Landen tot vpanden had-den / mach die van Deventer, Zutphen, Nimmeghen ende veel andere wel ghedencken/dan die van Hollant / ende voornemelick die van Zeelant ſouden ſo haeſt gheenen noot hebben/alſo ſy niet als te water en connen beſpronghen worden/ende ſouden ondertuſſen miſſchien eenich ſecours vande ghealliëerde Princen moghen crijghen.

Jemant ſal hierop moghen ſeghghen / dat ick tegens mijn eyghen ſchaduwe vechte/datter niemant ſo dwaes en is/ die dē vpant wilt oft meynt te bet-ou-

ſeſen/ ende alſoo die booſe manieren ende zeden hier int landt bzenghen. Wyders/ dat wepnighe Manufacturen derwaerts wozden gevoert oft geſleten/ maer dat ter contrarien met der tyt eenighe van daer herwaerts ſullen ghebzocht wozden/ die de hantwercken van deſe Landen ſeer hadelyck ſullen weſen: Dat het ghelt daer mede wt de Landen wozdt ghevoert/ ende dat de Schepen die derwaerts varen/ in tyt van noode deſe Landen gheenen grooten dienſt en comen ghedoen/ midts datſe verre vander handt zyn: en t'huys comende/ ſeer ontramponeert comen/ ſoo datſe ſeer onghereet zyn. Waer wt dan by eenige lichtelic ſoude comen beſloten te wozden/ dat het beter ware die vaert gheabandonneert/ als tot coſten van t'Landt ende perykel van ſo veel menſchen/ ghecontinueert. Doch ick en hebbe niet voozghenomen deſe ſwarigheden al te beantwoozden om cozthept wille/ maer ſal alleen ſeggen dat in allen ghevalle het gemeene beſte moet booz t'particulier ghepzefereert wozden: want inde voozverhaelde Diſcourſen is ghenoech beweſen/ dat inde Indiſche vaert onſe macht ter Zee veel is beſtaende.

Soo ſullen wy dan nu comen tot den Weſt-Indiſchen handel/ daer van wy velen ſeer onverſtandelick wozdt gheſpzoken/ voozghevende dat ons daer niet veel aen gelegen en is / alſoo wy daer gheen plaetſen ofte Baſtichept en hebben/ ende den handel die wy daer ghehadt hebben met den Treues verlaten: Maer dit moeten wy wat naerder inſien / ende verhope in t'vervolgh van deſen/ het contrarie te bewyſen.

Om dan wel te verſtaen wat deſe Landen aen den Weſt-Indiſchen Coophandel gheleghen is/ ſoo moeten wy booz eerſt verſtaen waer in dat den meeſten ryckdom van dien handel beſtaet/ die booz de Spaengiaerts derwaerts ghevzeven wozdt.

Ten anderen/ booz wat middel wy den ſelven ſullen moghen declachtich wozden. Ende eyndelick bewyſen/ wat nutticheyt/ voozdeel/ macht en ſtercke deſe vereenichde Landen daer booz ſouden moghen verrzyghen.

Het ghemeen ghevoelen hier van is/ dat den meeſten Ryckdom van dyen handel ſoude ghelegen zyn inde ryeke Goudt ende Silvere Mynen die Indien heeft. Dan t'ſelve is een groot miſverſtant: want den meeſten Ryckdom beſtaet inde verſcheyden vzuchten ende ghewaſſen die in die Landen van Indien vallen/ als daer zyn Suycker/ Gember/ Indigo/ Cochenille/ Salſaperille/ ende ander Dzoghery en: als mede diverſche ſoozten van Houdt/ Hupden/ Peerlen ende geſteenten: ende wederom inde verſcheyden manufacturen/ Waren ende Coopmanſchappen/ die van Spaengien derwaerts ghevoert werden/ waer by den Coopman/ Ambachtſman/ Schippers/ Landtlieden/ ende meeſt alle de ghemeente leuen. T'gout ende t'Silver geeft den Coninck wel een groot pzofyt/ maer niet ſoo veel aen t'gheheel Lichaem vande Ghemeente. De Spaengiaerden die eerſt in Indien quamen/ hebben daer oock groote Ryckdomen wt getrocken alſo ſy t'Gout en t'Silver daer met groote menichte vonden/ dat by d'Indianen van langer hant vergadert was: Maer nu tſelve booz lancktheyt van tyden ſeer is verſchoven/ ende dat daer niet veel meer en is te halen/ dan het ghene met grooten aerbeyt dagheliex wt de Myn-

nen

deur hare Industrie eñ arbeytsaemheyt noch veel meer voordeels doen als de Spaengiaerden. De selue Spaengiaerdē die op onse grensen souden woonenn souden ock alle middelen aenwenden om met ons te mogen handelen / ende om den goeden coop van ons soecken te coopen / ende also soude noitst ware over geheel Indien verspreyt worden/ende wy souden een deel van haer Gout ende Silver in onse handen crijgen / al waer tschoon dat wy selue geene Mijnen en onderckten oft en vonden/

Hier moet ock niet meynen dat den Spaengiaert alle de vruchtbaerste Landen eñ plaetsen van Indien so soude beset hebben datter gheen en souden overgebleuen zijn die goet/ghetempert/ vruchtbaer/eñ bequaem souden zijn om te bewoonen / ende daer profijt wt te halen is / dewijle wy weten dat hy noch dagelicx oorloght om eenige in te nemen/dat andere om de onbequaemheyt van sijne groote Schepen van hem niet wel en connen besocht worden/ als mede door de resistentie die hem de Indianen daer doen / sommighe zijn hem ock noch onbekent. Den Spaengiaert soeckt ock meest gedaen werck/ ende heeft liever alsulcke Landen daer hy Goudt ende Silver Mijnen vindt/ om de arme Indianen in dien aerbeyt te versmoorzen/ ende sich alsoryck te maken. Benevens dien zijn de Indien ock soo groot/dat hy het niet over al en can besetten/ waer door het vierde deel vāde Indien by de Spaengiaerts niet bewoont en zijn.

Eenighe sullen groote swarichevt inden aenvanck van dese saecke vinden/ om dat se meynen/dat het langhe Jaren sal aenloopen eer datmen profijt wt desen handel sal connen trecken/maer dit is misverstant / want Suycker eñ Gember zijn ghewassen die soo wel voorts setten/dat wy in anderhalf Jaer oft twee Jaren ten uytersten/sullen vruchten van onse plantaghe hebben/ende men moet opde Oost-Indische reyse wel 5. ofte 6. Jaer wachten eenmen daer gheniet van heeft: ende als het eens in treyn is/sal het Jaer op Jaer toe nemen. Ick geswijghe dat daer Soudt/ Houdt/ verscheyden Verwen/ Tubaco ende anders valt/ daermen voor het eerste eenich geniet van sal crijgen/ verwachtende een beter.

Ende om dit wel te verstaen so moetmē maer lettē op der Portugueser doen/ die noch t'sints 4. of 5. Jaer herwaerts/een nieuwe populatie hebben begost/ wel hondert mijlen van Farnanbuque, naerder de Linie: ende wanneer sy daer gheen voordeel by en saghen/wat soude haer beweghen datse nieuwe plaetsen souden bouwen/ Suycker-molens stellen/moepte/rost/eñ aerbeyt doen/ ende nieuwe Landen soecken/ daer sy inde Baye Fernanboucke ende elders wel gheseten zijn.

Seghsmen hier op de Portueguisen eñ ander Spaengiaerden hebben daer nu beter bequaemheyt toe als wy / dewijle sy daer eenighe plaetsen hebben/ ick bekent / maer als sy daer eerst gheromen sijn / soo en hebben sy so goeden ghelegentheyt oft bequaemheyt niet ghehadt / so van Schepen eñ anders als wy nu hebben/te meer om dat ons die Landen nu soowel bekent zijn als haer/ende wy hebben goede commoditeyt om wt eenige omliggende plaetsen te crijghen alles wat wy tot oprechtinghe van Colonias souden moghen van

doen hebben / welcke plaetsen hier ock niet en dienen verhaelt / maer den Spaengiaert heeft in het begin alles moeten wt Spaengien crijghen / wat hy daer vã noode hadde / dan hier ouer hebbe ick in een Discours dat ick op de Populatie vande Indien ouer eenighe Jaeren ghemaeckt hebbe ghenoech ghehandelt / will t'selue hier niet herhaelen / tis ghenoch dat ick bewesen hebbe dat den middel om deelachtich te worden aendé rijcken handel van Indien is / datmen daer eenighe plaetsen besetten moet met volck van dese Landen / moeten nu ock ten deele bewijsen wat grooten voordeel sterckte ende nuttichept dese Landen daer wt sullen trecken.

Om dit te bewijsen en sal ick niet verhalen / de gheleghenthept / ghetemperhept / gesonde Locht / bequame aertrijcke ende vruchtbaerhept die dese Landen van Indien hebben / noch ock de menichte van Beesten / overvloet van vieruoetighe dieren / Gevogelte ende Visschen / noch mede niet in t'lange wat Waeren en vruchten dat daer wassen / dan sal maer met een woort seghen dat tselue Landt bequaem is tot plantinghe van Olie / Wijn / Suyker / Gember / Cochenille / Cattoen / Indigo / diuersche Droogerijen ende alderhande Frupten / ende om cort te seghen van alles wat Spaengien ende west-Indien ons nu gheeft / ende dese Nederlanden by haer selven niet en hebben / twelck dan noodsakelijck eenen rijcken handel sal moeten gheuen.

Dat desen handel den rijcksten is die wt Europa gedreuen wort / meyne dat buptẽ twijfel is / want niet alleé Spaengien daer groote rijckdomen wt trect / maer geheel Europa herft daer wel by ghevaren : eñ t'exempel vande Spaensche Cooplieden mach hier in dienen / die op dese Nederlanden zeer grooten handel pleghen te doen / maer als sy begonden te gheuoelen ende te smaken wat grooter profijten dẽ Indischen handel gaf / so hebben sy ons haren ouden handel allepnskens ouergelaten en haer meest tot den west-Indischen handel begeué / daerse boué alle de groote belastingen noch ordinaerlic vã vijftich tot hondert ten hondert pleghen te winnen : De nederlanders die in Spaengien hebben ghewoont ende onder den duym paert ende deel daer in ghehadt / tonnen tselve betupghen / als mede de groote rijckdommen die de Genevoysen daer wt hebben ghetrocken.

Het profijt dat wy van dese Landen souden doen met onse Manufacturen soude ongelijck noch meerder zijn als t'gene dat de Spaengiaers doé / dewijle men weet dat de goederen die ouer Saengien gesonden worden moeten d'oncosten dragen van hier derrewaerts te voeren: dat den Coopman aende selve pleecht gemeenlick twintich ten hondert te winnen / d'een tijt min en d'ander tijt meerder: In Spaengien in het incomen worden met Tollen ende ander oncosten noch twintich ten hondert belast / in het wtgaen weder soo veel / dan vallen d'oncosten van Spaengien op Indien ock ongelijck meerder als van dese Landen / en al en wonnen wy niet meer als tghene ontspaert wort / met de goederen ouer Spaengien derwaerts te senden / so waer t'selve niet dan te veel ghewonnen / en ick achte dat de Cooplieden van dese Landen / haer wel met de helft souden te vreden houden.

Dat onse Manufacturen daer ock wel souden ghetrocken worden / tselue

is

is buyten alle twijfel/ dewijle men weet dat se vooz desen by de Spaengnaerden seer zijn ghetrocken gheweest / t'welck nu by de ghene die van dese Landen derwaerts souden gaen woonen niet alleen en soude gheschieden / maer t'waer te hopen dat de Spaengaerden om den goeden coop souden haer beste doen om die daer van ons te moghen coopen: bouen dien souden d'Indianen met der tijt wat bozgerlijc wozden ende haer allepnskens beginnen te cleeden/ ick spzeke van die/ die aende Zee Custen woonen/want die te landewaerdt in woonen gaen meest al ghecleet / die metter tijt in onse cleedinghe oock souden behaghen crijghen/ende vorlende de nuttichept diese wt verschepden waeren van dese Landen souden trecken (ghelijck in Guinea sulcx oock gheschiet ende hier noch meer gheschieden soude alse onder ons souden woonen) so souden sy oock arbeyden om jets te hebbē daer vooz sy de selue souden mogen becomen/ ende haer also d'een tot Lantbouwinghe/ d'ander tot het wercken inde Mijnen / ende de Vzouwen tot Spinnen van Cattoenen ende sijde reedinghe beghenen/ alsoo dooz de warmte des Landts de Zijdewozmen daer wel sullen vooztz setten/welcke ghesponnen Catoenen ende gereede Zijde men dan hier int Landt soude bzenghen om tot Fustepnen ende andere handtwerken ghebzupckt te wozden / waer wt ghenoech ghespeurt wozdt dat tselue dese Landen noch meer voozdeels soude ghenen als aen den Spaengiaert / ende wat grooter voozdeel ende macht dese Landen daer dooz souden verchijghen.

Ende also den Spaengaert wel weet dat dē coophandel bestaet in het oberbzenghen van waren ende coopmanschappen van d'een landt in dander/ende dat daer toe noodich is dat het een Landt ouervloet hebbe van t'ghene d'ander ontbzeect: so laet hy niet toe dat in Indien Olpen oft Wijnen geplant wozden/ om also den Coophandel te onderhouden/ waer toe wy een veel beter bequaemhept hebben als den Spaengaert oft eenighe Landen in Europa, want also in Indien gheen handtwercken en wozden gemaeckt, van Weverije/ Cramerije/ Maelderije/ oft Neurenburgherije/ of immers seer wepnich: so soude niet toegelaten wozden dat yemandt vande gene die derrewaerts soude gaen wt dese Landen / aldaer eenighe der voozsz-handtwerken soude moghen maken / maer souden hun daer zijnde / moeten gheneiren met Landtbouwinghe ende Coophandel oft eenige Ambachten die tot onderhout van haer ende hare Steden noodich waren/ende daer dooz den Coophandel ende dese Landen niet vercozt en wozden / waer toe alle die derwaerts varen souden moeten Eedt doen/ datse geen der voozsthzebē Handtwercken en souden maken noch laten maken maer naer alle haer vermogen verhinderen datse daer niet ghemaeckt en wozden.

Bouen dien souden oock moeten sweeren datse met gheen ander volcken noch oock op gheen ander Landen en souden handelen als met die vande vereenichde Landen / en op dese Landen/ oft met sulcke als met behoozlicke paspoozt vande E. Mo. Heeren Staten daer souden comen / ende men soude met der tijt d'Indianen met eenich accoozt daer toe bzenghen dat sy sulcx oock belouen souden.

D'welck niet alleen eenen middel en ware om dien handel te crijghen/ maer

om

om dien aen dese Landen te verknoopen: Waer wt een yder ghenoech can afnemen/wat grooten Coophandel ende Neiringhe dese Landen hier door souden verkrijghen/ende mepne daer mede oock genoech gewesen te hebben/ den middel om de Cooplieden met meer voordeels wt dese landen/ als wt andere landen te doen handelen.

Wt het ghene voorschreuen is/ can men oock ghenoech sien dat dit eenen middel soude wesen/om de Ambachtslieden van dese Landen grooter daghhueren te doen winnen als elders/ende hare hantwercken wel te doen vertieren: Daer noch by voeghende/ dat van dese Landen nae Indien gheene Manufacturen en souden moghen ghesonden worden/ als die in dese Landen gemaeckt/ghemerckt/oft gheloot souden zijn/ ende sonder tselue en souden die in Indien oock niet mogen ontfangen worden/ende also souden dese Landen sloxeren/ ende met Innewoonders vervult worden.

Dese voordeelen ende weldaet en souden niet alleenlick ghenieten die van Hollandt ende Zeelandt/maer alle de gheunieerde Provintien souden daer wel by varen/soo wel Gelderlandt, Vriesslandt, Overyssel, Groeninghen ende Vtrecht, als andere/ daer het volck sich tot den aerbeyt soude willen begheuen/ dewyle een vruchtbaer Aertrijck eñ een Aerbeytsaemvolc/de landtsaten rijck maeckt. Ende oft onder de selue eenige waren/daer de Inwoonders niet seer tot hantwercken gheneghen en zijn/soo souden sy (midts acnde uytghewerckene van Brabandt, Vlaendren, ende andere verheerde Landen/ eenighe cleyne voordeelen gheuende) de selue tot haer trecken/waer toe den goeden coop/ lóftocht/ende hupshuere diese daer hebben/oock seer souden helpen: so dat wt Hooghduytschlandt, Oostlandt, ende Enghelandt, oock veel Nederlanders herwaerts souden comen woonen/eñ haer in dese vereenichde Landen/ d'een hier ende d'ander daer/nae dat het voor haer neiringhe best soude ghelegghen zijn/ commen nederslaen: Jae wt Brabandt en Vlaendren souder noch groote menichte herwaerts comen/om van het Spaensche eñ Antichristische jock bevrijt te wesen/waer door dese Landen in menichte van volck seer soude toenemen/ daer dese Landen ter contrarie apparent zijn haer meeste volck ende neiringhe door den vrede ter verliesen/soo tselve door desen middel niet voorcomen en wordt/ ghelijck in mijn voorgaende gheschriften bewesen is.

Dat de Schipvaert hier mede oock seer soude versterckt zijn/ ende veel Bootsvolck mede aenghequeeckt worden/ende in vaert ghehouden/ can men wt het ghene voorschreuen is genoech sien/ want so den West-Indischen handel van t'Zout ende Hupden/diemen in groot perijckel gedreuen heeft/bynde hondert Schepen heeft in de vaert ghehouden/ wat soude het wesen alsmen bouen het Zoudt/ noch de Supckeren/ diuersche Houten/ Olien/ Wijnen/ ende andere waren met der tijt daer toe verreghe. Ende dit maer een reyse van 4.5.oft 6. maenden in t'gaen eñ comen/ welcken tijt men menichmael laet om een reyse inde Straet oft selvs in Spaengien de doen/ende hier soude voor de Bootsghesellen oock wat meer als ordinaris te verdienen zijn.

Tis wel soo dat het noch drij oft vier Jaren soude moghen aenloopen/eer men de vruchten ende nutticheden hier van te deghe soude smacken/ende dat

onder

aen ghetrocken wordt/soo bestaet den Rijckdom alsnu meest inde Coopmanschappen die ouer en weder ghevoert worden.

Tot bewijs van desen en sal ick gheen langhe beschrijvinghe doen vande Rijckdomen die behaluen t'Gout en t'Silver wt West-Indien comē/maer alleenlick gebruycken het exempel van Brasilien, daer geen Goudt noch Silver Mijnen en zijn/ende niet en hebben als Suycker / Cattoen / Brasilie hout/Confituren ende Gember: dan den Gember en mach wt Brasilien in Spaengien niet ghebracht worden/om dat die van Sant Domingo, die daer meest op staen ende leven/niet en souden bedoruen worden: Nochtans soo is den Brasilschen handel een vande profijtelickste van gheheel Indien, ende daer Portugael meest by bestaet/ende daer sy (nu Guinea ende Oost-Indien schier quijt zijn/ oft immers wepnich profijts wt trecken) haer Trafijcque by onderhoudē: want wt Brasilien worden jaerlijcx d'een Jaer min/d'ander meer/ ghebracht tusschen de veertich ende vijftich duysent kisten Suyckers/welcke souden moghen gheestimeert worden (alsoo de twee derde witte/en maer een derde bruyne Suyckeren zijn) op 25. pont vlaems door een: dan ghenomen dat het zijn 40. duysent kisten/elcke kiste tot 20 pont vlaems/ bedraecht acht hondert duysent ponden vlaems/zijn achtenveertich tonnen Goudts/sonder het Brasilie hout/Cattoenen ende andere meer/dat oock eenen grooten rijckdom gheeft: ende dan de Manufacturen ende andere waren die van Portugael derwaerts gevoert worden/die mede wel soo veel bedragen als de voorschreuen Suyckeren: Tis wel waer datter oock veel ghelts wt Portugael derwaerts wordt gevoert/ maer dat comt om dat daer anders gheen Manufacturen en worden ghesleten/als die de Portugueesen selfs van doen hebben/maer hare slauen/die veel duysenden zijn/ en hebbē niets/want die meest naeckt loopen/ ende alsoo en trecken sy daer gheen ander voordeel wt als den aerbeyt/ende vande Wilde oft Brasilianen en hebben sy oock gheen ghruiet of voordeel/dewyle sy die veracht/t'onder ende ongheorloft houden/daerentegen als wy daer waren soo souden wy wt onse Aerbeyders mede groot voordeel trecken/ende den Coophandel soude daer door seer versterckt wesen. Hier by cannen nu lichtelic afmeten wat grooter Rijckdomen de Waren vā West-Indien al tsamen gheven/ende noch meer wat de Coopmanschappen die derwaerts ghevoert worden/wt brenghen: Want in Nova Spaignia ende Peru, zijn hier en daer noch eenighe Indianen die ghepolliceert zijn eñ gecleet gaen. Ende ten ware geweest dat de Spaengiaerts/ door hare grouwelicke tyrannie de Inwoonders vande landen daer sy ghebiet hebben/ meest hadden uytgheropt/ ongheluyffelt souden sy meer voordeels daer van trecken als sy nu wel doen/ dewyle d'Indianen wat borghelijcker souden ghewonden hebben/ en om te genieten de vrucht die vanden aerbeyt compt/ haer tot den aerbeyt ghewent hebben: maer die Landen zijn nu meest van hare Inwoonders ontbloot/ ende die noch overich zijn/ worden soo t'onder ghehouden/ datse hert noch sinnen en hebben/jae schier lieuer hebben te sterven als onder sulcke tyrannie te leven: ende hier mede hebbe ick ghenoechsaem aenghewesen/ waer inne den Rijckdom vanden West-Indischen Coophandel meest bestaet/name

lijck inde Waren ende Coopmanschappen die d'een Landt heeft ende d'ander Landt niet en heeft/ doch het Goudt ende Silver en is daer niet quaet bp om den Coophandel te stijuen.

Een middel om desen handel deelachtich te worden/ is dat men daer eenige Colonias op rechte/ende om die bequamelick op te rechten/ moet men het concept vande West-Indische Compagnie laten voortganck hebben/ t'welck in tijt van Vrede of Treues/ beter eñ bequamer/ met minder oncosten ende perijckels sal connen gheffectueert worden/ als in tijt van oorloghe: ende bpden Cooplieden sal alsdan gheltz ghenoech gevonden worden/ sonder dat men des Landts middelen daer toe behoeue te ghebruycken/ want sullen niet het vierde deel van t'Capitael daer toe van noode hebben/ dat wel in tijt van oorloge souden behoeuen.

Oste dat de Heeren Staten dese saecke selve bpder handt nemen/ het welck nae mijn oordeel het beste ware/ende dat een peder vã dese Landen derwaerts dan soude moghen handelen met Paspoorte/ Ende dat de Landen daerrenen Tol voor ghenoten van 5. tot 10. ten hondert/ nae dat se tot der Landen eñ het ghemeene beste voordeel souden bevinden te behoozen.

Want also inden artpckel vanden Treues is gheaccordeert / dat wp sullen moghen handelen eñ traffiqueren in alle plaetsen / hauenen/ ende steden daer den Coninck van Spaengien gheen ghebiet en heeft / so wort ons daer mede bpp ghestelt van te moghen handelen in Terra Florida, de Antillas, de gheheele Zee-custe vã Wiana, een groot deel van Brasilien, van Brasilien voorder tot aen de Strate van Magellanes, zijnde wel 500. mijlen daer den Spaengiaert geen gebiet en heeft/ als alleen op Rio de la Plata, wijder door de staet van Magellanes in het rijcke Landt van Chili, ende veel ander Landen eñ Eplanden inde zupt-zee gheleghen: ick swijghe de groote rijcken die te lande waert-in zijn gheleghen/ die overvloet van Gout ende andere costelickheyt hebben / welcke volckeren oock eenighsins gepolicieert zijn/ eñ tot de welcke de Spaengiaerts midts hare tyrannie gheenen toeganck en connen crijgen / maer daer wp met der tijt ghoede vrienschap mede souden mogen maken / in welcke voorsz Landen wp onse Colonias souden moghen stellen / ende also onsen Coophandel daer drijuen / onghelijck beter / bequamer / en met meer profijts als de Portegisen eñ Castilianen doen/ maer te seggben de plaetse waermen voor het eerste bequaemste soude moghen nederslaen/ t'selue is niet gheraden/ want dat waer dé rooseñ pot te vroech ontdecken/ eñ den Spaengaert waerschouwen/ t'welc niet en dient gedaen: want oft schoon de Heeren Staten raetsaem vonden dit na te laten soo sal het ooghet wijfelt eenighe van onse naebueren te passe moghen comen.

Wanneermen nu eenighe Colonias hadde op gherecht/ soo souden wp den meesten handel van Indien in onse handen crijghen / om dat wp alle manufacturen hondert ten hondert connen beter coop geuen/ als de Spaengiaers/ ende de waren die wt Indien comen zijn ons oock 50. ten hondert beter als aen haerlieden / dewijle sp ons wel soo veel meer connen te coste eer die wt Spaengien hier comen / ende bouen dien soude ons volck ende landtlieden

deur.

ondertussen de neeringe hier soude moghen comen te slappen / waer door veel lieden aparentelijck nae Brabant ende Vlaenderen souden vertrecken als sy gevoelden dat de neiringhe daer beter ware als hier.

Maer hier teghens moetmen ock considereren dat veel lieden op hope dat desen handel de neiringhe hier weder soude doen beteren / het hier soo langhe soudē houden als het haer mogelick ware/ soo Ambachtlieden/ Schippers/ Boeren/ als Arbeyders: Ja tis ock wel te gelooven dat eenige duysenden lieuer met Vrouwen ende kinderen souden na Indien varen / als datse souden onder het Pausdom wonen / want alsoo de seyse sort is ranse met Vrouwen ofi Kinderen wel ghedaen worden/ gelyck wt Spaengien veel duysenden derwaerts varen/ende weynige Vloten ouer vaeren oft sy nemen veel Vrouwen mede/ ende dit waer voorwaer ock gheene cleyne weldaet voor vele vrome Godvreesende lieden / die in tijt van quade neiringhe qualick middel hebben om haer huysghesin te onderhouden/ alsmen haer een landt wese daerse haer wel souden mogen erneeren/ ende met een goede Conscientie wonen ende den cost winnen. Die ock alsoo dese Landen verlieten ende in Indien ghinghen wonen/ souden dese Landen gheen cleen voordeel ende profijt doen/ende ben van opinie dat eenen Man die derwaerts ginck woonen/ dese Landen meer voordeel soude doen/ als vele die hier int Landt blijuen woonen.

Wyders soude dit ock eenen middel zyn om den Coninck van Spaengien inden toom te houden/ende hem te verhinderen/ dat hy tegen desen Staet/ oft teghen die van Oost-Indien, oft ock teghens iemant van onse Ghealliceerde/ niet en soude dorven aenvangen: eensdeels om dat zyne middelen seer souden afnemen: Want hoe wy in Indien meer toenamen / hoe hy meer afnemen soude: anderdeels om dat hy soude vreesen / soo hy teghen ons pets dede/ dat hy apparentelick zyn gheheele Indien soude verliesen/ want soo wy maer 3. oft 4. Jaer tijts en hebben om ons in Indien vast te maken/ sullen daer wel soo diep in gheworteIt zyn/ ende met de Indianen soo verre int verbont ende vrientschap comen/ dat hy daer na te laet soude opstaen/ om ons daer weder wt te crijgen. Ende so wy d'eerste Jaer daer 2000. mannē hadden/ wy souden der het tweede Jaer wel 4000. hebben / ende also Jaer op Jaer so gaen vermenichvuldigen/ dat het niet te twijfelen en is/ oft souden daer eer lange Jaren verschepden goede vaste Steden hebben.

Daer is noch een oorsaecke die den Spaengiaert ock seer doet vreesen d'Indien eens quijt te worden/ soo wy daer eenen voet in creghen/ dwelck is dat het volck dat hy teghenwoordich in Indien heeft/ door langhkheyt van tijden begint van Spaengien te vervreemden/ ende worden de tyrannische regheringhe ende sware belastinghen soo moede / datse maer een goede occasie en bespieden/ om haer daer van t'ontlasten. Dese vervreemdinghe heeft ten deele haren oorspronck/ wt de houwelicken die daer zyn gheweest tusschen de Spaniaerden/ ende d'Indiaensche Vrouwen/ als mede tusschen d'Indianen ende de Spaensche Vrouwen/ waer wt dan Mesticos ofte half geslachten zyn ghecomen/ die haer meer voor Indianen als Spaegniaerden zyn houdende/ ende der haluen oock meer dIndien haer Vaderlant/ dā Spaengnien toegedaē

Soo

Soo den Spaigniaert metter tijt den Vrede oock wilde vreken eñ niet doen na behooren/soo en sullen die vã dese Landen op den Spaenschen handel niet veel behoeuen te passen/want sullen in Indien soo goeden Traficque hebben/ende van alles wat Spaengien ons gheeft/soo wel connen voorsien zijn/ dat wp Spaengnien wel sullen connen missen: Oock en is den Spaenschen handel op veel nae niet vã soo grooten voordeel als hy voor desen geweest heeft/ ende in tijt van Vrede sullen dese landen niet het vierde deel so veel nutticheyt daer wt trecken als sy over 15 of 20. Jaren ghedaen hebben.

Waer daer resteert noch dat ick eenige teghenworpinghen beantwoorde/ diemen hier teghen soude mogen doen: welcke zijn na mijn opinie voornemelick dryre. Een is dat wp hier te lande niet volck ghenoech en hebben om die landen te gaen bewoonen. Ende/ oft wp volck ghenoech hadden/ dat het niet raetsaem en ware dese landen van Inwoonders te ontblooten/also onse meeste macht daer in bestaet: Ander is/dat de lieden van dese landen /in Indien, mits de hitte/niet wel en souden connen aerden/oft oock aerbeydē/ ende datse derhalven daer so goet profijt niet en souden doen/als de Spaignaerden/ diet alles door hare slauen doen. Eyndelick/dat als wp de moyte/ perpckel eñ oncosten souden gedaen hebben/ dat andere natien daer dan het profijt vã soudē genieten/ of daer mede comē womē/eñ ons also dien handel ten deele ontreckē.

Wat het eerste belangt/tselue worpt ten deele beantwoort met tgene ick bouen verhaelt hebbe/namelick dat door de neringe/veel Cooplieden ende Ambachtslieden wt andere landen hier soudē comen wooneu/ so dat voor eerst de menichte dier in comē soude/meerder soude wesen/als die van hier na Indien vertrecken souden. Ende also verschepden Ambachten in Indien niet en souden mogen gedaen worden/ soo en souden de Ambachtslieden derwaerts niet veel varen: Rijcke Cooplieden die hier haer gemack connen hebbē/ sullen daer ooc niet henen willen /so dat daer voornemelic volc sal dienen die tot de lantneiringe bequaem zijn/en daer verstant van hebben/diemen wt Hoochduytslant/Oostlant, Denemercken en andere Noordsche landē genoech sal becomē/ t'welck meest een Aertheytsaem volck is/die niet seer heerschende en zijn/maer met den aert van onse Lantsaten wel ouer een comen/eñ welcke landen thien mael volckrijcker zijn als Spaengien: oock zijnder de lieden vele so arm/datse haer niet en sullen connen verergeren met haer landt te verlaten: Bouen dien soudē wt Spanien veel Nederlanders crijgen/die wetē wat profijtē in Indien te halen zijn/die ooc willich soudē zijn/om derwaerts te varen/ als ooc eenige die wt Brasilien eñ de Eylanden van Canarien veriaeght zijn/ so datmen volck genoech soude crijgen wt andere landen/sonder dese landen t'ontblootē/ ende souden oock alsoo gelijck als een dobbel nederlandt hebben.

Het volck vande Noorderschе landen heeft het verstant niet so goet noch so veel couragie als tvolc van dese landen wel heeft/so door de coude van het climaet/daerse geboren/als datse niet geoeffent en zijn/eñ daerom tot de oorloge niet soo bequaem/als die vã dese Landē/maer dese swaricheyt is noch cleyn/ want alsse wt dese lãden maer goede cloecke Oversте en hebben/ die het volck wel weten te regieren/ sullen metter tijt wel wat cloecker eñ beter gheoeffent worden/eñ is te verhopen dat door de veranderinge vande locht / eñ de goede con-

conversatie hare humeuren oock wat sullen veranderē/Eñ dat door de hitte vāde sonne het flegmatick humeur vermindert zijnde/de Colera sal wassen eñ toenemē: waer doorse meer scherpsinnichept eñ cloecmoedichept sullen verrijgē / ende alsoo niet alleenlick t'volck vande getemperste deelen van Europa gelijck worden/maer metter tijt oock overtreffen: dan dit en is geen materie voor Coopliedē/sullen het selue de Naturalisten beuelen / ende hun laten oordeelen oft dit soo soude moghen volgen/ende sien oft ons de hitte soude verhinderen daer te aerden of te aerbeyden.

Om het contrarie hier van te bewijsen/en hoeue maer d'ervarenhept te verhalē/ die ons heeft geleert dat de Nederlanders waer sy comē/ t'sy in Spaegnien, Canarien, Barbarien, Guinea, Oost oft West Indien, over al de lieden van die lāden overtreffen in aerbeytsaemhept: eñ al en hadden wy gheen ander preuue als van het Houdt dat in west-Indien gehaelt wort in een seer heet Climaet/ twelck den meesten aerbept is die ick achte dat ter wereit gedaē wort/ so soude tselue genoech wesen om dit te betuygen/ende northtans en heeftmen niet bevonden dat aen eenighe Schepen die derwaerts gevaren zijn/opt volck heeft ontbrokē: ende die eens derwaerts ghevaren hebben/sijnder dickwils weder gekeert. Men moet oock aenmercken dat de daghen ende nachten daer meest euen lanck zijn/ ende dat de hitte des daeghs door de lange coude nachten gematight wort/als mede door de geduryge Oostе winden die daer Jaer wt Jaer in wapen. Den grootsten aerbept die in de steden ende inde Suykermeulens moet gedaen worden/ rammen wel by nachte doen. Eñ soo veel den Ackerbouw belangt daer toe heeft men tijt van t'smorgens ten 5. of 6. uren totten 10. uren toe/ eñ daer na weder van des naermiddachs ten 3 uren tot t'savonts 6. oft 7. uren/ twelck zijn 8. oft neghen uren s'daechs: eñ alsmen rekent wat d'aerbeyders hier te lande wercken/ men sal bevindē datse niet langer en aerbeyden als den voorsz tijt. Men can daer oock het geheel Jaer door int velt wercken/ daermē hier den meesten tijt door de coude eñ ongetempert weder wort verhindert. Het weder is oock dickwils overtrocken/ ende dan is het daer mede coel: ende oft het schoon reghent/ soo en hindert den reghen soo veel niet als inde coude landen: oock alsmen maer een schaduwe boven thooft heeft voor de sonne/ soo is de hitte mede heel verdraeghlick/ waer toe geen Inventien en souden ghebreken/ om met seer cleyne verhinderinghe voor den reghen ende de Sonne bevrijt te zijn/ende ghelijcke wel inden aerbept oft opde repse te continueren.

Datmen meynt dat de Spaignaerts met hare slauen profijtelicker souden arbeyden als wy/ tselue is ooc misverstant/ want men sept gemeenlick/ dat met ongewillige honden quaet hasen vangen is/ eñ dat ongewilligen aerbept swaer valt: dat volck arbeyt so lange als den stock opden rugge is: Al'wat sy doen is sonder industrie/ alles doende als onvernuftige dieren met groten arbeyt. Een man vā desen lande sal meer werks af legghen/ als vijf Swerten/ die groot gelt costen: eñ als sy eenigen onwillige crijghen/ so vergeuē sy haer selven oft sterven van honger om haer Meesters spijt te doē/ want weten anders geenē middel om haer te wreken/ dan datse hare ongenadige Meesters soo doen haer ghelt verliesen/ ende alsoo wort dickmaels yemandt die door veel slauen rijck is/ in corten tijt arm/ als daer sterfte onder comt. Alsmen oock insiet de groote schattingen ende oncosten die de Portegisen eñ Spaignaerts hebben int gaen eñ comen/ so salmen moeten bekennē dat wy groote dagloonen gheuende/ noch meer voordeels sullen doen als sy/ al hadden sy de slauen ende de montcosten om niet.

Eyndelick salmen hier op seggen/ Sal het dan altijt te arbeyden zijn? alsmen wil arbeyden/men behoeft daerom in Indien niet te loopen/ maer een yder can in zijn eygen landt wel tot arbeyden comen. Hier op is de antwoorde/dat in dese Landen eñ schier over geheel Europa de dach-loonen so cleen zijn/ voornemelick voor die het lant bouwen/dat sy nemmermeer so veel met arbeyden en cõnen verdienẽ/dat sy eens tot ruste mochten geraken/ maer moeten altijt arbeyden/daermen in Indien door de vruchtbaerheit/eñ rijckdom des lants/in weynich tijts so veel sal cõnen verdienen/datmen sich na eenige Jaren arbeyts sal mogen tot ruste begeven.

Ten lesten wort gesept dat als wy de mopte hadden gedaen/andere daer het geniet van souden trecken:maer alsmen insiet wat groote oncosten datter gelegẽ zijn in het oprechten van eenige Colonias, wat bequaemheyt wy daer toe hebben van Schepen/eñ andere voordeelen die ick bouen verhaelt hebbe dat dese landẽ hebbẽ/ meer als eenige van Europa,so salmen soo seer niet vreesen/ dat ons andere natien den werck souden ondergaen. Eñ also dese Populatie niet alleen en soude wesen tot voordeel van dese lãden/maer voor alle onse Geallieerde eñ nabueren/eñ dat daer mede den Spaignaert in ballance soude gehouden wesen: so ware het ock wel te hopen datmen met haer een Accoort soude mogen maken/ datse in eenighe Jaren diergelijcke niet en souden beginnen/of als sy sulcx wilden by der hant nemẽ/datse so verre van onse plaetsen souden blijven/dat wy daer niet by en souden vercort wesen: eñ als het al ten quaetsten quame/ so souden wy noch wel voordeel trecken daer andere schade soudẽ doẽ/gelyck het op de Custen vã Guinea gaet/daer andere voor desen hebben gevarẽ/maer nu onse schepen daer comen/ so blijven sy t'hups.

Men moet niet meynen dat tgene ick hier bouen hebbe verhaelt/maer ydele inbeeldingẽ en zijn/want de ervarenthept leert ons/wat groote rijckdõmen Spaignien wt d'Indien heeft vercregen/soo dat sulcx by niemant en can oft en mach ontkent worden. Insgelicx weetmen hoe Nuova Spania, Brasilien eñ Peru in corten tijt vande Spaignaerts is gepeupleert/ende hoe sy daer vermenichfuldicht zijn. D'Eylanden van Canarien, Madera,eñ de Vlaemsche Eylanden/die by Indien,in vruchtbaerhept noch rijckdom niet en mogen vergeleken worden/die connen ons ock tot een exempel dienen/ende leeren wat voordeel dat in het bouwen eñ besetten van nieuwe Landen gelegen is: Jae den geheelen Aerbodem getuycht sulcx/ want alle Landen also bewoont zijn geworden. Eñ alsmen dan vergelijckt onse Natie by de Spaignaerden/ende wat voordeel wy in desen deele op haer hebben/ soo meyne ick dat my niemant hier in en sal wederspreken.

Dit is dan tghene ick tot waerschouwinghe over den handel van West-Indien hebbe willen seggben/niet twijfelende oft een yder siet daer by ghenoegh/wat dese Landen daer aen is gelegen/eñ dat het selue eenen middel is/waer door sy in neiringe/volck/en voorspoet sullen wassen eñtoenemẽ/ende cõsequentelick dienende om desen Staet te mainteneren: ende dat so wy (bouen de andere swaricheden die wt den Vrede sullen spruyten) den selven handel noch comen te verlaten/niet anders en hebben te verwachten/als de wterste ellende ende verderf vã desen Machtighen staet/ende van vele vrome Inwoonders/die door de quade neiringe sullen moeten verloopen/ eñ eenighe in des vyants landen gaen woonen/ daerse metter tijt/ende des vyants verleydinge/ vã vrienden vyanden souden mogen worden.

Ja ick houde dattet schier beter ware sich den vyant geheel over te geven eñ vã hem

hem genade te begeirē/so mocht hy noch eenichsins tot mede-doogh saenheyt beweecht worden/ dan dat wy schynen hem te mistrouwen/ eñ ons noch eenichsins tegen hem te willen stellen/ eñ ons nochtans dan onse middelē ontblootē eñ ontwapenen/eñ hem also gelyc t'swaert inde hant geuen/om ons dan mede te doodē.

Dan ick achte dat sommige hier op het oudt Liedeken sullen singen/namelic so den vyant dit niet en wilt consenteren/so soudemen dacrom moeten in d'oorloghe blyuen/eñ de landen zyn so veel ten achter datse die niet langer connen sustineren.

Nu oft den west-Indischen handel ons so veel inporteert/datmen lieuer met perijckel van de landen in d'oorloghe behoorde te continueren dan dien te verlaten/ tselue machmen wt het voorsz/als mede wt de Louen genoemde discoursen by andere Liefhebbers ghemaeckt ghenoech sien.

Dat de landen so souden ten achter zyn ende verarmt/datse d'oorloge niet langer en souden connē onder houden/ tselue soudemen qualick connen doen gelouē aen pemandt die siet hoe volck-ryck dat de selue zyn/ hoe sommige Steden in de selue meer florieren als eenige andere in Europa,wat ryckdom de Ingesetene hebben/als mede wat grooter incomen vele Steden/ Gasthuysen/ Weeshuysen ende ander gestichten hebben/die Jaerlicx renten aencoopen/schier niet wetende wat met t'gelt doen/ als ock tot wat grootē ryckdom eenige geringe persoonen met dese oorloge zyn gheraeckt / maer souden veel eer gelooven dat wy van weelde sterven / als vā armoede wt tepren : Ondertusschē so is de gemeene salie ten achter/eñ tschynt datmen lieuer het lant wil latē verloren gaē/als aen die middelen roeren/ oft datmen den stycken wat meer soude willen belastē/om de arme gemeente te verlichtē

Maer wat sal het ons mogen baten dat onse steden ryck/onse huysen wel gebout ende costelyck verciert zyn/als wy in vremde landen ballingen soudē moetē wesē: eñ dat andere die souden bewoonen? wat soude ons dē ryckdom der Gasthuysen ende andere gestichten ooc baten/als wy in vremde landen/ in bossen/velden/ende straten van ellende soudē moeten sterven? wat sal het ons insgelicx baten/ dat wy middelen hebbē om onse kinderē een goede erffenisse na te laten/eñ mede om onse Vrouwen eñ Dochters fraey ende cierlyc t'onderhouden/als vremde tselue soudē eruen/ende dat Papen/Monnicken/Spaengniaerts eñ andere Roffianen de selue souden beslapē/ende met gewelt ontvoeren? gelyck wy in dese langdurige oorloge niet dan te veel en hebben gesien: wat sal t'eyndelyck helpen dat wy so mannelyck ende standtuastelick voor het Vaderlant gestreden/eñ eenen eeuwigen lof verkregen hebben/so wy nu met eenich oncerlick/onprofytelick/of bedriechlick accoort/ den selven beneuens de vryheyt comen te verliesen/eñ eenen spot vā alle de weirelt worden/om dat wy ons de goede occasie van onse behoudenisse/ ende geheele verlossinghe/beneuens onse gherechtichept souden hebben laten ontrecken?

Wilt den vyant niet consenteren in ons redelyck versoeck/so is te hopē dat God hem als Pharao het herte verhert/tot zyn verderf / ende tot onser verlossinge/ iae wanneer ic soude hoopen dat hy by zyn vooznemen blyft/namelyc van niet te consenteren inden Indischen handel / ende dat hy soude willen Ieroboams Calueren/ oft zyn grouwelyckе Mis-offer hier weder oprechten/oft anders dē Vrede niet aē gaen/so soude my duncken dat ick Pharaos stemme hoorde seggē tot zynen Coetser/spant den Wagen in/ic wil Israel na iagen/eñ dat hy also niet anders en soude waren als Pharao/ende dat God het begonnen were onser verlossinge wt de han-

den

den onser vrauden soude volvoeren tot vrÿheyt van ons gantsche Vaderlandt.

Twaer ock te hopen dat die vande verheerde Landen (die nu genoelen waer toe datse gecomen zÿn/ende hoe dat d'authoritept der Staten eñ hare Priuilegiē onder de voet getreden worden/t'welck dese Vrede-handelinge genoech wt wÿst/ ons tot een exempel)haer souden verloecken/ eñ dat sy sose noch een droppel goet Nederlants bloet in tÿst hebben/d'occasie van haer verlossinge sullen waer nemē/ ende sien waer toe sy van natueren ende van eedts wegen verplicht zÿn/ namelÿc om de vrÿheyt ende haere priuilegien te beschermen/eñ voor te staen/waer toe het den rechten tÿt sal zÿn/ soo desen Vrede niet voort en gaet/ ende datse mede sullen mercken/so den Vrede getroffen wort/eñ die van dese landē met den Spaignaert Vrede maecken/dat haer dā schier alle hope van vrÿheyt benomen wort/eñ dat sy ondr het iock sullen moeten blÿuen. Sonen ock wilt vergelÿcken den staet daer dese landen in het begin van de oorloge in waré/ als mede ten tÿde van den groote Commandeur / insgelÿcx in het ouergaen van Vrabant eñ Vlaenderen / ten tÿde van de Spaensche Vlote/ eñ den Graue van Licester/by den stant daer de landen nu in zÿn/ eñ datmen het incomē datse doen hadden/ rekene by t'gene sy nu hebbē/ eñ daer noch de Interesten afrecken vande t'achterheden der landen / so houde ick dat het incomen supuer noch onghelÿck meerder soude blÿuen/ als het in die tÿdē was: Datmen daer beneuens in siet wat hulpe eñ assistentie ons van de naturige Princen wort aengebodē/ by het gene wy in die tÿt van haer haddē/men sal voorwaer moeten bekennen dat wy van weelde clagen/eñ nu beter middelen hebbē tot onse beschermínge als opt te voren. Men moet bekennen dat de plattelandē/als mede de gheineene lieden veel beswaert zÿn/eñ dat de lantliedē seer clagē: maer dit en comt haer niet vande belastinge(want sy en zÿn nu niet meer beswaert als ouer enige jaren) dan het comt wt de quade gewassen die wy nu verschepdē jarē gehat hebben/eñ al waer het in tÿt van Vrede/so en zÿn wy hier van niet meer versekert als nu/eñ God can ons dan so wel besoeckē met onvruchtbaerheyt als in oorloge/ eñ men soudewel eenighen middel vinden/om de rÿcke lieden wat meer te mogen belastē/so souden d'arme daer mede seer verquict zÿn. Segtmē hier op/dat de rÿcke lieden ende Cooplieden veel sullen vertrecken somen haer wat meer wilde schattē/ ten zÿn maer praetgens/de Cooplieden ende andere rÿcke liedē en sullen om wat schattinge wil/niet vertrecken/noch hare neiringhe die hier gelegen is/ verlaten: t'ontsparen van een costelÿck cleet/ eñ een bancket of twee in t'jaer/sal haer tselve wel weder inbrengen/ende wat den Coopmā aengaet/die sal gelÿcke wel vertrecken/soo door den Vrede de neiringe manqueert/ eñ wat sal het dan baten/datmen hem soude verschoonen als wy daer na d'een niet d'ander sullen gunst worde/ daer zÿn veel Landen die in geen oorloge en zÿn / daer de rÿcke meer belast worden als in dese Landen/daer sulcken swaeren oorloghe is.

Waer mede ick dit wil besluptē: Onsen genadigē God biddende dat hy de E. Mo. Heeren Staten wÿsheyt gheve in alle haer doen/eñ allen Achitophels raet/die teghens den welstant deser Landen soude moghen gegeuen worden wil ter schande maken/ende daer en tegens vrome Chusais verwerckē/die door goedē raet/tot behoudt onses Vaderlandts/des vyants listicheyt mogen ontdecken/ op dat wy eñ onse nacomelinghen gheen oorsaecke en hebben/ om te lact ons voor God ende de menschen te beclagen ouer onse slechticheyt/ maer dat wy ter contrarie de vertregen vrÿheyt beyde naer Ziele ende Lichaem mogen behouden. Ameu.

F608
U87v
cop. 3